

vu: Danny Bauwens
Vakekerkweg 43
9990 Maldegem

Bos & Hei

tijdschrift afdeling Natuurpunt: Maldegem – Knesselare
Verschijnt 4 x jaar ♦ jaargang 2 ♦ nummer 1 ♦ 15 maart

Uit de redactie

Met de lente in het vooruitzicht brengen wij U een nieuwe “Bos en Hei”.

Voor wie na de natte winter terug van de natuur wil genieten hebben we enkele tips in onze nieuwsbrief staan. Misschien zijn er onder U die zich wat willen verdiepen in bepaalde onderwerpen. Voor vogels vindt U een wat en hoe artikel. Minder voor de hand liggend, maar toch aanwezig in het voorjaar, zijn de paddestoelen. De mycologen in spe kunnen in dit nummer hun gading vinden. Zelfs als je iets zoekt over hagedissen en glimwormen kun je hier terecht.

Dit nummer gaat voornamelijk over beestjes en hoe ze te herkennen. Verder vindt je er een verslag over het geslaagd nationaal werkweekend in het Maldegemvelt en de uitstap van de vrijwilligers naar Sankt Vith.

Deze nieuwsbrief luidt ook de start in van een nieuw jaar voor de afdeling. Hopelijk kunnen we U warm maken voor de geplande activiteiten van dit seizoen. Aan degene die het nog niet gedaan hebben, wil ik vragen om hun lidmaatschap voor onze afdeling te vernieuwen. Het rekeningnummer vindt U op de laatste pagina.

Verder wens ik U nog veel lees – en natuurvreugde.

De redactieraad

Mijn vriend, de grote glimworm (Lampyris noctiluca)

Als ik terug denk aan mijn kindertijd, de talloze wandelingen op zwoele zomeravonden met mijn pa en de vele kleine lichtjes langsheen de bosranden, in en op het lange gras. Dan voel ik een vleugje nostalgie en mysterie. Waren het in die tijd kabouters, bosnimfen of trollen? Toen wist ik het nog niet. Nu zoveel jaren later, na een zoveelste nachtwandeling in het grote bos, het Drongengoed ben ik terug een illusie armer, de talrijke lichtjes van toen zijn er bijna niet meer. De grote glimworm vindt zijn draai niet meer in onze snel evoluerende, en alles eisende maatschappij. Pesticiden, insecticiden, habitat vernietiging en versnippering, overrecreatie en vooral lichtvervuiling zijn door de mens gecreëerde boos – en dooddoeners. Kort, een greep uit het levensboek van onze vriend. In juli kom ik boven, na een heuse winterslaap als larve, van zodra ik wakker word ben ik op zoek naar slakken, regenwormen en dergelijke tussen de afgestorven bladresten langsheen de Drongengoedweg. Hier is het oppassen! Van zodra iemand een vinger naar me uitsteekt laat ik mijn achterlijfje stevig gloeien. Dit gloeien maak ik zelf in gespecialiseerde cellen van mijn lichtorgaan. Hierin vindt een biochemische reactie plaats tussen het enzym luciferase, het substraat luciferine, zuurstof en energieleverancier ATP plaats. Tijdens deze reactie geef ik licht. Rust ken ik nauwelijks of niet. Na mijn puberteit, die zeer kort is, zwaai ik als vrouwtje van 10 u 's avonds tot 3 u 's nachts met mijn achterlijfje. Dit van juli tot een eind in september. Op die manier probeer ik alle mannetjes die over vliegen te lokken. Zelf kan ik niet vliegen, dus komen ze beter naar mezelf toe. De beste uitgangskwartieren, voor mij toch, is de Drongengoedweg, de lange dreef en het natuureservaat "Het Maldegemveld". Mijn man van een nacht, gebruikt zijn lichtje dan om andere af te schrikken, zodat we met rust gelaten worden tijdens onze stoeipartij. Veel vriendinnen in deze buurt vind je niet meer. Vroeger, dan spreek ik van een vijf à tiental jaar, waren we hier nog (enkel vrouwtjes) met een 200 tal. Nu nog slechts met een 50 tal. Aan mijn lichtje zal het niet liggen. Maar de mannetjes zien ons niet meer zo snel, en zijn door het teveel aan kunstlicht nogal snel het noorden kwijt. Hoeveel eitjes ik leg kan ik niet bijhouden, maar het zijn er een pak, klaar voor het volgend jaar, en zo kunnen we blijven doorgaan. Hopelijk krijgt dit een happy end, zoals bij vele zaken zal de mens terug ingrijpen als het vijf voor twaalf is. Maar is dit geen slechte gewoonte? Het alles naar zijn hand zetten, het pure egoïsmen van de welvaart. Dit mag niet het einde zijn van het verhaal. Laat de glimworm voor onze kinderen geen fabeltje zijn

Steven De Bruycker

Een succesvol natuur-werkweekend in natuurreservaat het Maldegemveld

Natuurpunt vzw organiseerde het eerste weekend van februari een natuur-werkweekend in het natuurreservaat het Maldegemveld, Drongengoedbos te Maldegem. Ruim meer dan zestig deelnemers uit heel Vlaanderen hadden zich hiervoor ingeschreven. Ook alle medewerkers van de omliggende Natuurpunt-afdelingen en de plaatselijke Natuurpunt-afdeling Maldegem-Knesselare werden uitgenodigd om mee te komen helpen. De bedoeling was om op zaterdag alle sparren, Fijnspar en Sitkaspar, te verwijderen van een perceel gelegen langs de Drongengoedweg.

Vrijdag 1 februari: de dag heeft moeite om op te staan. Grijs wolken en een stevig bries geven aan dat er wat regen op komst is. Enkele dappere houthakkers staan voor een sparrenbos van 2 ha groot. Kurt en Steven, Eric, Carlos en zoon Jens, Rik, Guy en Luc overleggen wat de beste werkmethode is. Er moet immers heel wat opruimwerk klaar liggen voor meer dan zestig mannen en vrouwen. De dreven rond het perceel worden door Kurt en Eric vrijgemaakt. De eerste sparren aan de rand van de dreven vallen met zacht gekraak neer. Steven stelt voor om van zoveel mogelijk sparren het onderste takhout te verwijderen zodat het omhakken sneller kan gebeuren. Carlos en Luc maken de eerste open plekken in het sparrenbos. Guy, Jens en Rik leggen de eerste brandhaard aan. 's Namiddags komt Nico en zijn werkploeg van Natuurpunt Oost-Vlaanderen ons een handje (lees: zaagje) toe steken. Het werk gaat vlot vooruit. De open plekken worden groter, het aantal neergelegde sparren stijgt en de brandhaard wordt ruimer en warmer. De stevige bries helpt mee om het vuur aan te wakkeren. En bezoekers zijn er ook. Sommige zijn argwanend tegenover dit brute geweld, anderen stemmen toe in het feit dat een sparrenbos weinig natuurwaarde biedt en de heide in het Drongengoedbos een betere plaats verdient. Zelfs Georges, onze boomsleper komt op bezoek en brengt goed nieuws mee. Zijn trekpaarden zullen morgen ook van de partij zijn. 18u30, de eerste werkdag zit erop. Moe maar voldaan stoppen we ermee. Echter voor Kurt en Steven zit de dagtaak er nog niet op. 's Avonds geven ze een voordracht aan het zestigtal deelnemers in de jeugdherberg te Maldegem over het gevoerde heidebeheer in het natuurreservaat het Maldegemveld. Ook de werking van plaatselijke Natuurpunt afdeling Maldegem-Knesselare en de beheerswerkploeg komen aan bod. Enkele mooie dia's en een prachtige infostand belichten het reservatenbeheer van de afdeling. Twaalf uur middernacht. Het heldere maanlicht schijnt prachtig over het Drongengoedbos. De volgende dag kondigt zich nu al mooi aan.

Zaterdag 2 februari: om 7.00u opstaan. De nodige voorbereidingen voor deze werkdag worden gedaan. Aanwijsborden worden geplaatst, de boshut wordt klaar gemaakt voor de keukenploeg van Natuurpunt. Reeds om kwart na acht komen de eerste deelnemers ter plaatse. Het geluid van kettingzagen wordt sterker naarmate het aantal deelnemers stijgt. Luc en Georges, onze boomsleper zijn met hun twee trekpaarden zijn reeds om negen uur present en hebben veel aanzien. Het is een drukte van jewelste. Iedereen, ruim negentig personen, doet zijn uiterste best om sparren te kappen en het takhout te verwijderen of te verbranden. Enkele mooie berken en eiken worden gespaard zodat de kapvlakte het typische bosheideland-schap terug krijgt. De zon is van de partij, de soep en broodjes zijn lekker. Kortom het is een prachtige en sfeervolle 'lentedag' in februari. Ruim driekwart van het perceel wordt ontdaan van sparren. Een mooi resultaat.

Foto :Toon De Kesel

Zondag 3 februari: afspraak om 10.00u aan het Jagershof voor een twee uur lange natuurwandeling. De gidsen Eric, Steven en Kurt nemen elk een groep van twintig personen op sleeptouw en verkennen de perimeter in en rond het natuurreservaat Het Maldegemveld en het heideterrein aan het vliegveld. Het natuurbeheer en de toekomstvisie in deze reservaten worden uitvoerig toegelicht. Er wordt ook nagepraat over de afgelopen werkdag en het artikel in de Zondagskrant. Iedereen is tevreden en toont veel interesse voor het heidebeheer in het Drongengoedbos. Halféén 's middags: de wandeling is ten einde en de gidsen nemen afscheid van de deelnemersgroep. Dit eerste natuur-werkweekend in het Maldegemveld zit erop en is met succes geslaagd. Een woord van dank aan de vele vrijwilligers is hier zeker op zijn plaats! De natuur in het Drongengoedbos zal er wel bij varen!

Kurt De Kesel

Wegwijs in de wereld van de paddestoelen.

Dit artikel wil een aanzet zijn om als amateur toch een groot deel van de bij ons voorkomende paddestoelen die duidelijke vruchtlichamen vormen te kunnen determineren aan de hand van macroscopische sleutels. De meest voor de hand liggende manier om paddestoelen te leren kennen is uiteraard via geleide wandelingen en op die manier een inzicht te krijgen in de paddestoelenfamilies en genera.. Van nul beginnen en op eigen houtje met paddestoelen beginnen is zowat een onbegonnen werk.

De indeling van de zwammen gebeurt grotendeels op hun bouw en voortplantingswijzen. De hiërarchische indeling ziet er als volgt uit : Rijk (Zwammenrijk), Stam (bvb. Steeltjeszwammen), Klasse (bvb. Holobasidiomyceten), Orde (bvb. Plaatjeszwammen), Familie (bvb. Amanietachtigen), Geslacht (bvb. Amanita), Soort (bvb. Parelamaniet). Hoewel de echte zwammen opgesplitst zijn in 5 onderafdelingen behoren enkel de zakjeszwammen of ascomyceten en de steeltjeszwammen of basidiomyceten tot de meest gedetermineerde soorten in het veld door amateurmycologen. Bij de zakjeszwammen worden de sporen, dit zijn zowat de zaden bij onze planten, gevormd in zakjes, meestal per acht, bvb. *Helvella* of *Kluifjeszwammen*. De steeltjeszwammen vormen hun sporen op basidia of steeltjes. Hiertoe behoren het grootste deel van onze grotere paddestoelen bvb. de plaatjes-, buisjes- en gaatjeszwammen. Parelamaniet is bvb. een plaatjeszwam, *Kastanjeboleet* is een buisjeszwam, *Gele korstzwam* is een gaatjeszwam. Alvorens met determinaties te beginnen is het dus zaak te onderkennen tot welke onderafdeling een soort behoort, en dit is niet altijd voor de hand liggend.

Nemen we nu bvb. eens de plaatjeszwammen, wellicht de meest vertrouwde paddestoelen. Bij de grote indeling ervan speelt de kleur van de sporen een belangrijke rol. Zo is de sporee (sporenafdruk) wit bij wasplaten, roze bij satijnzwammen of zwart bij de inktzwammen. De sporenkleur is in vele gevallen af te lezen van de kleur van de plaatjes maar dit levert geen garantie. Uitgevallen sporen op onderliggende paddestoelen of het maken van een sporee biedt meer zekerheid. Je maakt zo'n sporee door de hoed van de paddestoel op een wit blad papier te leggen, liefst onder een glas of kom. 's Anderendaags zijn vele sporen op het blad terecht gekomen en kun je de kleur van de sporen bepalen.

De wetenschappelijke naamgeving bestaat juist zoals bij de planten en dieren uit twee delen : de geslachtsnaam met hoofdletter bvb *Boletus* en de soortnaam met kleine letter bvb *edulis* (of *Eekhoortjesbrood*). De wetenschappelijke naam zegt in de meeste gevallen meer dan de nederlandse : bvb. Verwijst

Amanita rubescens (Parelamaniet) naar de roodverkleuring in hoed en steel.

Een aantal termen die gebruikt worden bij het determineren moeten we ons toch eigen maken bvb. hoe een paddestoel zich in leven houdt. Saprofieten zijn soorten die voorkomen op afgestorven materiaal, parasieten voeden zich met levend materiaal, een symbiont leeft in samenwerking met een plant (lees meestal boom). Daarvoor moet ook het substraat bekend zijn. Dit kan bestaan uit een bepaalde houtsoort, de strooisellaag in het bos, katjes, vruchten of stengels van kruidige planten, maar evengoed braakballen of veren van vogels. Alsof dit nog niet genoeg is spelen nog tal van andere factoren een rol : de standplaats (bos, tuin, wegberm), de groeiwijze (solitair, in groepen), de aanhechting op het substraat (wortelend, met schijfje), de vorm en kleur, het oppervlak (slijmerig of droog, vezelig of glad, hygrofaan of niet), de geur (meel, kokos, nitreus) smaak (bitter, scherp, zacht), consistentie (taai, korrelig, gelatineus). Vaak worden enkele chemicaliën gebruikt om bvb. de verkleuring van hoed, steel of plaatjes als determinatiekenmerk te gebruiken. Zo verkleurt ijzersulfaat de plaatjes intens oranje bij Vorkplaat- en Smakelijke russula of groen bij de Vissige russula.

Paddestoelen kunnen met plaatjesboeken in sommige gevallen op naam gebracht worden. Evenwel is dit een zeer tijdrovende aangelegenheid. Beter is het gebruik maken van een determinatiesleutel. Zodoende leert men door het gebruik van kenmerken de soorten sneller en met een grotere zekerheid te benoemen. Kleuren alleen bvb. geven geen voldoende garantie. Microscopische nadeterminatie is vaak nog nodig.

Het uitsleutelen van soorten gebeurt door kenmerken te vergelijken. Men krijgt steeds de keuze uit 2 of meerdere mogelijkheden. Men kiest de mogelijkheid waar de kenmerken het best bij horen.

Ter illustratie een voorbeeld van determinatie aan de hand van kenmerken van de Vliegenschwam. De Vliegenschwam behoort tot het genus *Amanita*, waarvan de meeste soorten een ring om de steel en een beurs aan de voet hebben.

1a.Steel zonder ring. Hoedrand reeds jong gestreept	2
1b.Steel met ring. Hoedrand reeds jong gestreept	3
1c.Steel met ring. Hoedrand jong niet gestreept	4

De paddestoel die we op naam willen brengen voldoet aan de kenmerken onder 1c, dus gaan we verder naar 3a.

8

3a. Hoed orangerood tot rood of bruin

7

3b. Hoed bleek- tot okergeel, soms met zalmrode tint

8

7a. Hoed 5-10 cm, bleekbruin tot kastanjebruin met melkwitte plakjes. Steel 6-10 cm, wit met vliezige beurs waarboven vaak nog 1 of 2 gordels voorkomen. Onder loofbomen

10

Er is uitgesproken rood met witte stippen, wat ons bij vliegenzwam brengt.

7b. Hoed 6-25 cm, jong rood, later orangerood tot oranjegeel verblekend, met kleine witte vlokke plakjes. Steel 12-25 cm, wit, met een beurs die opbreekt in gordels. Op zure bodems onder Berk, Den of zelden Beuk

Vliegenzwam

Een sterk vereenvoudigde manier van determineren vormen de zoekkaarten die volgens hetzelfde principe te werk gaan. Telkens opnieuw moet een keuze gemaakt worden, maar dan meer op basis van algemene beelden, om uiteindelijk bij de juiste soort terecht te komen.

Een bruikbaar boek voor het determineren te velde is 'Paddestoelen, Schimmels en Slijmzwammen van Vlaanderen' van Hans Vermeulen uitgegeven door de Wielewaal en verkrijgbaar bij Natuurpunt. Nog even dit : er is een paddestoelenwerkgroep van de Natuurhistorische Werkgroep van Natuurpunt actief in het Meetjesland. Men inventariseert wekelijks op woensdagnamiddag. Dit is een ongebruikelijk tijdstip voor velen, maar 's avonds, vooral in het hoogseizoen is het te vroeg donker en loont het niet de moeite. Wie toch interesse heeft neemt best contact op met Etienne Vanaelst, 09/374.59.86.

Etienne Vanaelst

Vliegenzwam

Lessenreeks over vlinders bij Natuurpunt afd Aalter.

Vrijdag 5 – 12 – 19 april 2002

Door hun prachtige kleuren zijn vlinders een populaire insectensoort geworden bij veel tuin- en natuurliefhebbers. Je kan in veel tuinen bloemen en planten vinden die er speciaal gezet zijn om vlinders aan te trekken. Denk maar aan de plant buddleia die niet voor niets als bijnaam ‘vlinderstruik’ heeft.

Door de aan- of afwezigheid van bepaalde vlindersoorten kunnen we zien hoe goed of slecht het gesteld is met een gebied. Dit komt vooral door de specifieke levenswijze van vlinders. Vlinders hebben vier levensstadia, nl. ei, rups, pop en vlinder. Daarom is het belangrijk dat zowel de geschikte waardplanten voor eiafzet, als voldoende nectarplanten voor de vlinder aanwezig zijn. Sommige vlindersoorten zijn heel kieskeurig en zijn soms afhankelijk van één bepaalde plantensoort om te kunnen overleven.

Door de achteruitgang van ons milieu zijn in Vlaanderen verscheidene vlindersoorten uitgestorven en zijn veel soorten momenteel zeldzaam en met uitsterven bedreigt. Daarom werd er begin de jaren '90 naar het voorbeeld van de Vlinderstichting in Nederland, een dagvlindermonitoringproject opgestart met de bedoeling om alle vlindersoorten in Vlaanderen in kaart te brengen en eventueel maatregelen te treffen om soorten te beschermen. Ook in het Meetjesland is reeds 11 jaar een vlinderwerkgroep succesvol actief. Door de jaren heen hebben meer dan 100 medewerkers vlinderwaarnemingen doorgegeven, en werden 42 soorten vlinders gemeld. Daardoor heeft men nu een goed zicht waar de kwetsbare populaties zich bevinden. Vooral de bosgebieden van Het Leen en Het Drongengoed zijn vlinderrijk, maar ook in Aalter hebben we met het park van Poeke, de kanaalbermen en de bosgebieden van Maria-Aalter vlinderrijke gebieden.

Om een betere kennis en inzicht te krijgen over de levenswijze van vlinders organiseert Natuurpunt Aalter een lessenreeks over vlinders. De cursus is gericht naar zowel beginners als naar gevorderde vlinderliefhebbers. We zullen vooral de soorten uit de streek bespreken, maar ook de levenswijze, lichaamsbouw, ontwikkeling en leefgebieden van vlinders bekijken.

De lessenreeks vindt plaats in het Cultureel Centrum van Aalter en zal geleid worden door Diëgo Van De Keere. De deelnameprijs voor de lessenreeks is 8 Euro. Voor info en inschrijvingen kan men terecht bij Koen Martens (09.375.01.88) of natuurpunt.aalter@online.be .

Aansluitend op de lessenreeks volgt er op 4 augustus een vlinderexcursie langs het kanaal te Bellem.

Gino Van Hoorebeke

Activiteitenkalender

Zon 07/04/02

Voorjaarsbloeiërs in het Drongengoed

Trefpunt: Hoek Westvoorde-Drongengoedweg om 9.00u

Info: Erik Blondia tel 09 374 49 47

Zon 05/05/02

OPEN NATUURDAGEN: Vroegmorgenwandeling

Trefpunt: Einde toegangsdreef reservaat,naast kasteel "Prinsenveld"

Urselweg, Maldegem-Kleit om 5.30u

Info: Kurt De Kesel tel 09 374 71 16, Steven De Bruycker tel: 09 372 44 87

Zon 05/05/02

Vroegmorgenwandeling, zuidelijk Drongengoed

Trefpunt: Hoek Westvoorde-Drongengoedweg om 6.00u

Info: Erik Blondia tel 09 374 49 47

Zon 02/06/02

Vroegmorgenwandeling, noordelijk Drongengoed

Trefpunt: Hoek Westvoorde-Drongengoedweg

Start: 6.00u

Za 08/06/02

Beheersdag reservaat "Maldegemvelt"om 9.00 u of 13.30 u

Trefpunt: Einde toegangsdreef reservaat,naast kasteel "Prinsenveld"

Urselweg, Maldegem-Kleit om 5.30u

Info: Kurt De Kesel tel 09 374 71 16, Steven De Bruycker tel: 09 372 44 87

Vrij 28/06/02

Vleermuizentocht te Middelburg

Trefpunt: Hoek Polderken-Kloosterstr om 21.30u

Info: Danny Bauwens 050 71 35 88

Zon 07/07/02

Vlinderwandeling in het Drongengoed

Trefpunt: Hoek Westvoorde-Drongengoedweg om 9.00

Info: Erik Blondia tel 09 374 49 47

Een van onze nieuwe gasten in het reservaat “Militair domein”, het heidekartelblad.

Vogels, voor leken en kenners

Wie als leek met een fervente vogelkenner op stap gaat raakt al snel ontmoedigd. Gewone soorten worden over het hoofd gezien of slechts zijdelings vernoemd. Maar iedere vogelkenner zou er misschien eens moeten bij stilstaan dat ook hij begonnen is met een merel, mus en mees. Met dit artikel willen we iedereen met interesse voor vogels die bovenstaande situatie herkent een hart onder de riem steken.

Als eerste plaats kan men gewoon zijn tuin nemen om vogels te observeren. Hierin komen reeds een aantal soorten voor. Het gemak van deze plaats is dat je vanuit je luie zetel vogeltjes kan kijken. Op hetgeen je ziet wil je dan ook een naam plakken. Hiervoor is een goed vogelboek onmisbaar. In de handel zijn verschillende uitgaven te koop. Ieder vindt het boek waarmee hij werkt het beste. Maar dat is onzin, want het ligt niet aan het boek, maar wel aan de persoon die er mee werkt. Waar moet je op letten als je een vogelgids koopt? Een gids waarin goed getekende afbeeldingen staan is te verkiezen boven foto's. Kwaliteit en belichting van de foto laat soms nogal eens te wensen over en kan voor verwarring zorgen. Een kaart van de verspreiding per soort en per seizoen is wenselijk, zo kan je controleren of de vogel die je ziet hier ook daadwerkelijk voorkomt. Een korte geschreven uitleg per soort over gedrag en voorkomen is ook handig. Van dit type boek zijn er een aantal in de handel. Maar neem wel je portemonnee mee, goedkoop zijn ze niet.

Wie buiten zijn tuin gaat heeft al snel een derde hulpmiddel nodig: een goede verrekijker. Hier zijn terug tientallen merken te koop. Eigenlijk moet je maar twee zaken in het oog houden. De lichtsterkte en het beeld. Veel goedkope verrekijkers hebben de slechte eigenschap om een blauwe kleurrand rond het beeld te geven. Een tweede zaak waar je op moet letten is de lichtsterkte en vergroting. Deze wordt bepaald door de twee cijfers die op de kijker staan bv 7 x 40. Als je 40 deelt door 7 bekom je 5,7. Als je een cijfer bekomt tussen 4 en 7 heb je een goede verrekijker voor vogels vast. Bij deze berekening staat de 7 voor de vergroting. Hoe groter dit cijfer hoe kleiner uw gezichtsveld. Bij vele kijkers staat nog een derde cijfer bv 6°. Dit duidt op de breedte van het beeld. Wat materiaal betreft heb je nu alles om vogels te observeren.

Nu kan je op zoek gaan naar vogels. Het beste moment van de dag is de morgen en avond. In deze periode zijn de vogels het actiefst. 's Morgens adverteren de vogels hun aanwezigheid met hun zang, 's avonds doen ze dit ook maar in mindere mate. Roofvogels zijn de gehele dag actief. Buizerds in de late morgen, wanneer de thermiek het gunstigst is. Sperwers hebben een vaste route waarlangs ze jagen. Als uw tuin op zo een route ligt heeft U dagelijks kans om sperwer te zien op een vast tijdstip.

Wilde eenden, waterhoen en meerkoet komen op bijna ieder water voor. Zeldzamere soorten watervogels zijn niet overal te zien. Hiervoor kan men beter naar een reservaat of een grotere waterpartij gaan. Een bezoekje aan de zee kan ook interessante soorten opleveren.

Zangvogels zijn echte liefhebbers van struiken en bosschages. Vooral in houtkanten, stukken met verwilderde struiken en laag kreupelhout kan je deze soorten zien. Toch zijn enkele soorten gemakkelijk te herkennen. De zwartkop heeft een zwart kalotje op zijn kop. De roodborst is een van onze bekendste zangvogels.

Dan zijn er natuurlijk ook nog de trekvogels. Deze komen al naargelang het seizoen voor. Meestal denkt men enkel aan de zomer als men over trekvogels spreekt. Maar in de winter komen uit noordelijke streken een hele reeks vogels naar onze contreien. Denk maar aan de vele ganzen rond Damme. Maar ook koperwieken en kramsvogels zijn te zien in de weiden rond Maldegem.

Maar eigenlijk moet je om vogels te zien niet naar het uiteinde van de wereld te lopen. Overal om je heen kan je vogels zien, in je tuin, in een park, in de berm langs de autosnelweg of gewoon in een weide. Het waarnemingsvermogen moet eigenlijk nog het meest aangescherpt worden. Dan zul je zien dat we omringd worden door allerlei soorten rondom ons. Denk er aan als een fervente vogelkenner met grote namen pronkt, dat ook hij is begonnen met een merel, mus en mees.

Danny Bauwens

Onder de loep van bos en hei :

De levendbarende hagedis (*Lacerta vivipara*)

Geritsel in het gras, in of op een houtstapel, verradert in heidegebieden zoals het Maldegemveld de aanwezigheid van een levendbarende hagedis. Zodra dit schuwe dier onraad bespeurt gaat hij er pijlsnel vandoor. Deze hagedis komt in vrijwel elke biotoop voor maar zijn voorkeur gaat toch uit naar niet te droge gebieden.

De kleur van deze hagedis is geel- tot donkerbruin, met smalle, bleke lengtestrepen en brede, donkerbruine vlekkenrijen over de rug en op de grens van rug en flank. Het wijfje is vaak lichter van kleur dan het mannetje. De buikzijde van het mannetje is oranje, die van het wijfje is meestal gelig wit. De lichaamslengte van een volwassen dier is ongeveer 6,5 cm. De staart is 1 tot 2 keer zo lang. Wanneer een hagedis bij de staart wordt gegrepen door een predator, bijvoorbeeld een fazant of een kraai, kan hij een deel van de staart afwerpen en zo ontsnappen. Zijn belager heeft dan namelijk meer interesse voor de sterk kronkelende staart dan voor het wegvluchtende dier. In de plaats van de oorspronkelijke staart groeit er een nieuwe die echter veel korter blijft en stomp van vorm is. De opperhuid van dit reptiel wordt, zoals gewoonlijk bij deze koudbloedigen, geregeld afgeworpen. Dit gebeurt door langs ruwe voorwerpen te wrijven. De levendbarende hagedis jaagt hoofdzakelijk op de bodem en eet vooral spinnen, hooiwagens, vliegen, kevers en rupsen.

In tegenstelling tot de meeste hagedissen legt het wijfje geen eieren, maar bewaart ze die in het lichaam tot de embryo's volledig ontwikkeld zijn. Na afzetting verlaten de 5-8 jongen meestal direct de eischaal. Soms worden ze tegelijk geboren, soms in een tijdsbestek van 1 à 2 dagen. Doordat het wijfje de eieren bij zich draagt en plekjes met voldoende hoge temperatuur voor de ontwikkeling van de eieren kan opzoeken, heeft de levendbarende hagedis zijn verspreidingsgebied ver naar het noorden (tot in het Scandinavische laagland) kunnen uitbreiden. In het zuiden komt hij voor tot aan de Pyreneeën en oostelijk tref je hem aan tot het Amoergebergte (oostelijk Azië).

In het natuurreservaat 'het Maldegemveld' wordt dit hagedisje de laatste jaren meer en meer opgemerkt. Het toenemend aantal hagedissen is vermoedelijk te verklaren doordat in de omgeving het aantal fazanten sterk is verminderd en doordat de biotoop in het reservaat meer geschikt is geworden voor deze hagedis. Je kunt hem vaak zien wanneer hij zit te zonnen op houtstapels her

Levendbarende hagedis (*Lacerta vivipara*)

en der. Dit doet hij om zijn lichaamstemperatuur op peil te houden (het is immers een koudbloedig dier). Verdere uitbouw van het reservaat en nog betere bescherming van de gehele Drongengoed omgeving kan de verdere opmars van dit mooie en nuttige dier alleen maar ten goede komen.

Nieuws uit de streek

Met de verhuis van het nationaal secretariaat van Natuurpunt naar het onbekende Mechelen wordt er tot spijt van wie het benijdt finaal een streep onder het hoofdstuk Natuurreservaten getrokken. Wat verder weg van onze afdeling misschien, maar wat betekent afstand nog in onze communicatiemaatschappij en bovendien is deze nieuwe start een signaal van formaat.

Bij het begin van het nieuwe jaar maakt iedereen goede voornemens – een groen en gelukkig nieuwjaar trouwens. Eén van de goede voornemens van onze afdeling is alvast dat we een breder publiek zullen proberen te bereiken door middel van speciaal daartoe georganiseerde activiteiten (bv de braakballenavond in samenwerking met de school Virgo Sapientiae en de knoppenwandeling in samenwerking met de Bond van Gezinnen). We zullen ook promotie voeren, onder andere met onze nagelnieuwe infostand. Daarnaast wordt 2002 zowat het jaar van de waarheid voor onze afdeling ; zonder nieuwe vrijwilligers wordt het voor de huidige bestuursploeg een lastige klus eerder dan een aangename vrijetijdsbesteding. Mensen die willen meewerken aan de redactie van Bos en Hei, onze administratie helpen ondersteunen, leden of sponsors willen werven, uitmunten in pannenkoeken bakken of sparren hakken: alle hulp is welkom. Graag een telefoontje naar 050/71.91.82.

Wat het eigenlijke nieuws uit de streek betreft kunnen we kort zijn. In het Maldegemveld had van 1 tot 3 februari een in alle opzichten geslaagd nationaal beheersweekend plaats, met een opkomst van 75 vrijwilligers uit alle hoeken van het Vlaamse land. Voor herhaling vatbaar, maar daarover meer in de volgende nieuwsbrief. En na Maldegem start nu ook Knesselare zijn Gemeentelijke Commissie Ruimtelijke Ordening («Gecoro» zie Bos en Hei n° 2). Steven Degraer neemt er voor ons de honneurs waar en allicht veel meer dan dat.

Dirk Develter

Een zonnige herfst tussen Our en Amel.

Enkele sfeerbeelden van een driedaagse wandeltocht georganiseerd door de conservators van het Maldegemveld voor iedereen die zich het voorbije jaar vrijwillig had ingezet bij de beheerswerken.

Vrijdagmorgen 2 november, 10 u 30, Tommberg bij Rodt, even ten westen van Sankt Vith. Kurt en Steven, onze twee gidsen voor deze driedaagse, heten de deelnemers welkom en geven de eerste toelichtingen bij de wandeling van vandaag. Op de achtergrond horen we het gehuil van een meute sledehonden. Een warme herfstzon doet de laatste nevelsluiers wegsmelten. We hebben er al een lange autorit opzitten, maar nu begint het echt.

Goed geschoeid en voorzien van spijs en drank trekken we welgemoed het bos in. De hele voormiddag lopen we op boswegen, soms door loofbos, maar meestal door sparrenbos. De fijnspar is hier koning. Steven wijst op de ontelbare jonge sparren in de onderbegroeiing. Anders dan bij ons. Ook de blauwe bosbes is talrijk aanwezig. Tussen de kaarsrechte stammen van de fijnsparren valt het zonlicht uiteen in diffuse lichtbundels. We horen de stilte. Een groep douglassparren trekt de aandacht door de ruwe schors met vele barsten. We zoeken de huidmondjes onderaan de naalden en snuiven de opvallende Citroengeur op. Bij een open plek horen we een groep sijsjes. Aan de rand van een naaldbos ligt een heuveltje: de nestkoepel van een kolonie rode bosmieren. Op het zonbeschenen bouwsel heerst nog grote activiteit en we ruiken de typische geur van het mierenzuur waarmee de mieren alles bespuiten wat ze als bedreigend ervaren. Wat verderop: wolfsklauw, een sporenplant behorend tot een van de oudste plantenfamilies en vaak als fossiele afdruk gevonden. Ons weggetje loopt nu over de Grenzweg. De oude genummerde palen staan er nog die ooit de grenslijn met Pruisen markeerden. Enkele zwammetjes trekken de aandacht en Toon, de mycoloog van ons gezelschap, brengt ze op naam: het geweizwammetje en de asgrauwe koraalzwam. Waar het bos paalt aan een weide, bereiken we onze eerste picknickplaats. We genieten er van het zicht op een zonbeschenen boskant. Vooral de beuken vallen op in hun goudgeelbruine herfststooi. Enkele roofvogels laten zich zien.

Zaterdagmorgen (grasmat wit berijpt) om 8u ontbijt en daarna alle 33 stipt aan de start van de langste wandeltocht van het programma: naar het dal van de Our. Per auto over de autosnelweg naar Sankt-Vith. We rijden door de hoofdstraat van dit levendige stadje dat we in oostelijke richting verlaten. Vanuit de wagens hebben we een mooi panoramisch zicht op Sankt-Vith, en even verder staan we op startplaats van onze tocht. Na een kort stukje bos komen we op

een dalend wegje langs de bosrand. Het uitzicht reikt ver en de hemel is wolkenloos blauw.. En onmiddellijk een hoogtepunt, een grote roofvogel met slanke vleugels en diepgevorkte staart: een rode wouw laat zich uitgebreid bewonderen, eerst in vlucht, dan zittend in een boom. Kort daarop laat ook een buizerd zich in vlucht en in zit bekijken. We zijn pas op stap en dit is reeds een plek waar ik een uurtje zou willen doorbrengen.

Zaterdagmiddag, in het Ourdal. We passeren kleine gehuchten met ons onbekende namen, Weppelle, Alfersteg, Rödgen. Regelmatig zien we buizerds en heel even een havik en ook een tweede rode wouw. Een troep ringmussen vliegt op. Groepjes kramsvogels trekken over. Een geelgors laat zich kort zien. Hier en daar staan monumentale zomereiken. Over de baan kruipen grote glimwormen. Pieter signaleert mij de kortschildglimworm. Elders ziet men een kruisbek. Er is te veel om bij te houden. Helaas ook wijlen een vos. Met een laatste nijldige klim door het bos verlaten we het dal van de Our. De kilometers beginnen stilaan te wegen, maar toch raakt iedereen boven, waar ons een mooi ontbost stuk heide wacht en vooral de prachtige korstmossen - een symbiose tussen algen en schimmels - op de boomstronken de aandacht trekken. De grijsgroene cladoniasoorten met hun rode voortplantingsorgaantjes aan de top (rode heide lucifer ?) strelen het oog. Na een laatste pauze (de brandstoftanks worden nog eens bijgevuld.) volgen we een langzaam dalende bosweg richting Sankt-Vith met onderweg even aandacht voor de wintereiken en als finale een zacht stijgen naar onze parkeerplaats.

Bij het ontwaken zondagmorgen in de jeugdherberg van Béverçe, ligt de streek er nevelig bij. We starten een uurtje later omwille van het inpakken, en rijden ditmaal naar Amel. Kurt verstrekt uitleg over de streek die al zeer vroeg door Kelten en Romeinen werd bewoond. We bevinden ons in het Ameldal (stroomafwaarts Amblève genoemd). Via de Ourthe komt het water van de Maas zodat we vandaag langs de Maaskant wandelen van de waterscheidingslijn tussen Maas en Rijn. We stappen langs de zuidkant van het dal stroomopwaarts. Nog in de straten van Amel toont Steven hoe hars de bladknoppen beschermt van de paardekastanje en hoe de wilde liguster met zijn langwerpige smalle bladeren verschilt van de liguster die we kennen van onze tuinen. Een kuifmees vraagt om aandacht. We lopen door een landschap dat nog door vele hagen wordt getooid en enige gelijkenis oproept met wat we vorig jaar in de Voerstreek zagen. En waar hagen zijn, zijn ook vaak vogels. We zien o.a. vink, grauwe gors, ringmus, kramsvogel. We wandelen door Valender en stijgen langzaam, de vallei van de Amel achter ons latend. Stilaan boren de zonnestrallen zich door de nevel en weer zien we herhaaldelijk buizerds. Een exemplaar laat zich verjagen door twee zwarte kraaien. Buizerds zijn de lamme goedzakken onder onze dagroofvogels. Wanneer we stoppen om op adem te komen, bevinden we ons aan de rand van een grote

weide met een indrukwekkende kudde Limousin koeien. We staan een tijdje oog in oog; niemand beweegt, twee werelden bekijken elkaar. Lees ik vraagtekens in sommige ogen? Aan elke klim komt een einde en weer lopen we het bos binnen. Zondagnamiddag, weerom stijgen we een bos in en weerom wacht ons een verrassing, aan de rand van bos en weide zien we verschillende uitgegraven gangen. De ovale openingen ervan en de gladgestreken wissels eromheen zeggen ons, een dassenburcht. Op onze boswegel wordt het dan een feest voor de sporenlezers onder ons. Komen aan bod, de afdrukken van voor en achtervoet van das (met scherpe nagelafdrukken los van de teenkussens), reënprenen en prenten van wild zwijn. Nog een laatste klim door het bos en nog even over of onderdoor een afrastering en we staan op een bredere weg met heerlijke vergezichten.

Terug bij de auto's aanbeland spreken de gidsen het slotwoord uit. Wij zijn hen zeer dankbaar voor deze schitterende driedaagse. De hele groep verdient een pluim voor de opperbeste sfeer waarin alles verliep. We vinden nog een bruin café in Sankth Vith om deze driedaagse mooi af te ronden en ideeën te laten opborrelen voor de toekomst

Guy Himschoot

Plantenruilbeurs in en rond het kasteel van Poeke

Ter gelegenheid van de jaarlijkse 'Open Natuurdagen' slaan een aantal groene verenigingen uit de regio (Natuurpunt Aalter, De Ratel-Natuurpunt Nevele, De Torenvalk, Velt Knesselare-Aalter) de handen ineen om een programma uit te werken waarbij de Poekebeek centraal staat. De landschappelijke kwaliteit en natuurwaarde van het stroombekken van de Poekebeek zijn immers nog groot. Op veel plaatsen kronkelen de Poekebeek en haar zijlopen nog steeds op natuurlijke wijze door het landschap, en in de valleien zijn waardevolle bossen en graslanden te vinden.

Op zondag 5 mei kan je op verschillende plaatsen langs de Poekebeek terecht voor een kanotrip, een geleide wandeling of een fietstocht.

In en rond het kasteel van Poeke organiseert Velt Knesselare-Aalter een plantenruilbeurs. Iedereen met groene vingers heeft altijd wel een overschot aan zaden, stekjes, plantjes, bollen, knollen... voor moes- of siertuin.

Ruilen voor nieuw of onbekend groen, voor een vriendenprijsje meegeven aan andere tuiniers, of gewoon cadeau doen aan enthousiaste 'groentjes', dat kan op onze plantenruilbeurs.

Velt wil hiermee de uitwisseling van groene ideeën en groen materiaal op een niet-commerciële manier stimuleren.

De stands kunnen opgezet worden vanaf 14u (voor tafels om je materiaal op uit te stallen wordt gezorgd), en de beurs gaat open om 15u.

Voor meer informatie en inschrijven kan je terecht bij Ann Cornelis (09 375 03 43).

Velt is de Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze. Velt bestaat 25 jaar en telt 14.000 leden over 100 afdelingen in Vlaanderen en Nederland, waaronder afdeling Knesselare-Aalter. Velt wil mensen praktische ecologische alternatieven aanreiken voor het dagelijkse leven: voor de moestuin, maar ook voor de siertuin en voor de voeding. Velt ondersteunt de biologische landbouw en informeert over ecologisch consumeren.

Natuur veilig gesteld

Onze jonge afdeling telt reeds 5 reservaten, waarvan 2 in eigendom. Hier wordt al een aantal jaar in gewerkt om bepaalde biotopen terug op te waarderen. Vooral onze 2 heideterreinen, het Maldegemveld en het Militair Domein, hebben op vrij korte tijd bewezen dat er een groot potentieel is voor een flora van schrale bodem.

Het Kanaalreservaat herbergt ook een reeks zeldzame plantjes en jaarlijks steekt er wel een nieuw zijn kopje boven.

Onze jongste telg, het Torrebos, is een klein bos met een grote variatie aan streekeigen bomen.

Voor de uitbouw van deze reservaten aan uw achterdeur is natuurlijk geld nodig. U kan uw gift storten op het rekeningnummer van Natuurpunt 293-0212075-88. Twee van deze reservaten hebben een eigen projectnummer. Bij vermelding van dit nummer wordt uw donatie speciaal voor dit reservaat gebruikt. Giften vanaf 1000 fr zijn fiscaal aftrekbaar, een attest wordt automatisch opgestuurd.

Maldegemveld: 6627

Torrebos: 6639